

Jeffrey D. Sachs, Columbia Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörü'dür.

Prof. JEFFREY D. SACHS

Küresel bir **sağlık fonunun finansmanı**

Küresel Fon programlarının bir sonucu olarak, yaklaşık 2,5 milyon kişinin antiretroviral AIDS tedavisi gördüğü tahmin ediliyor. **Sekiz milyonun üzerinde insan veremden kurtuldu.** Sıtma ile mücadelede de 100 milyonu aşkın uzun süre dayanıklı böcek ilacı ile işlenmiş cibinlik dağıtıldı. Çalışmalar, Küresel Fon programlarının toplamda beş milyon hayat kurtardığını ortaya koyuyor.

Dünya liderleri, Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne (BKH) doğru ilerlemeyi hızlandırmak için Birleşmiş Milletler'de Eylül ayında bir araya gelecek. Sekiz BKH'nin üç tanesi, dünyanın bütün nüfusuna temel sağlık hizmetlerinin götürülmesini kapsıyor. Küresel finansmanın küçük bir miktarı, iyi yönlendirilirse her yıl milyonlarca hayat kurtarabilir. Anahtar adım "AIDS, Verem ve Sıtma ile Mücadele Küresel Fonu"nu bir Küresel Sağlık Fonu'na doğru genişletmek.

Küresel Fon bu üç can alıcı hastalıkla mücadele için 2002'de kuruldu ve çarpıcı başarılar sağlayarak geçen on yılın dış yardım alanındaki en başarılı inovasyonu oldu. Küresel Fon programlarının bir sonucu olarak, yaklaşık 2,5 milyon kişinin antiretroviral AIDS tedavisi gördüğü tahmin ediliyor. Sekiz milyonun üzerinde insan veremden kurtuldu. Sıtma ile mücadelede de 100 milyonu aşkın uzun süre dayanıklı böcek ilacı ile işlenmiş cibinlik dağıtıldı. Çalışmalar, Küresel Fon programlarının toplamda beş milyon hayat kurtardığını ortaya koyuyor.

KÜRESEL FON MALİ KRİZDE

Küresel Fon'un göz alıcı başarıları, işletme usullerinin bir sonucu. Her bir gelişmekte olan ülkede Ülke Koordinasyon Mekanizması (CCM) adı verilen hastalığa özgü kurullar oluşturuldu. Her CCM'e ulusal hükümet tarafından başkanlık ediliyor ancak Küresel Fon'a sunulmak üzere ulusal ölçekte hastalığa özgü planlar geliştirmek için, sivil toplum kuruluşlarından girdiler alınıyor.

Küresel Fon bu planları alınca, planların bilimsel olarak sağlam ve uygulanabilir olduğunu kontrol etmesi için Teknik İnceleme Paneli'ne (TRP) gönderiyor. TRP onaylarsa plan, finansman için onaylamak üzere Küresel Fon Yönetim Kurulu'na gönderiliyor. Program başladığında Küresel Fon, programın uygulamasını takip ediyor, denetim, izleme ve değerlendirme işlevlerini üstleniyor. Küresel Fon, 2002'den bu yana yaklaşık 19 milyar dolarlık finansmana onay verdi.

Küresel Fon'un ve özellikle destek olmak için bağış yapan ülkelerin şimdi karşı karşıya olduğu iki büyük güçlük var. İlki, finansman eksikliği. Küresel Fon o kadar başarılı oldu ki, ülkeler değerlendirilmesi için giderek artan derecede iddialı programlar sunmaya başladı.

Ne yazık ki Küresel Fon çoktan bir mali krize girdi. Üç hastalıkla ilgili programların genişle-

mesini kapsaması için, önümüzdeki üç yıl boyunca yılda yaklaşık 6 milyar dolara ihtiyacı var. Ancak bağışçı ülkelerden yılda sadece 3 milyar dolar civarında kaynak sağlıyor. Bu düzeltilmezse, milyonlarca insan gereksiz şekilde ölecek.

İkinci güçlük, Küresel Fon'un yetkisini artırmak. Şimdiye kadar Küresel Fon, belli can alıcı hastalıkların kontrolüne odaklanan BKH 6'ya hitap etti. Ancak bu üç hastalığın kontrolü, kaçınılmaz olarak BKH 4 (çocuk ölümlerinin azaltılması) ve BKH 5 (gebelikte anne ölümlerinin azaltılması) hedeflerinin başarılmasında esas rol oynayan temel sağlık hizmetlerinin (kamu sağlığı çalışanlarının, yerel kliniklerin, sevk hastanelerinin, ambulans hizmetlerinin, ilaç lojistiğinin) iyileştirilmesini kapsıyor. Sağlık BKH'nin üçü de birbiriyle ilişkili ve hepsi temel sağlık hizmetlerinin uygun bir derecede yükseltilmesiyle de uygulanabilir.

BKH 4 ve 5'i yerine getirmenin bariz adımı, Küresel Fon'un finansman alanındaki yetkisini açıkça artırmak. Binyıl Köyleri projesindekiler gibi pek çok program, köy düzeyinde temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinin çocuk ve gebelikte anne ölümlerinin azaltılmasında belirleyici bir rol oynayabileceğini gösterdi bile. Küresel Fon'un yetkisinin, kamu sağlığı çalışanlarının eğitilmesi ve görevlendirilmesinin, yerel sağlık tesislerinin yapımı ve işletilmesinin ve temel sağlık hizmetlerinin diğer bileşenlerinin finansmanını içerecek şekilde genişletilmesi, bu yerel sistemlerin kalkınmasını sağlayabilir.

KÜRESEL FON'A AYRILAN DESTEK ABD LİDERLİĞİNE YAKIŞMIYOR

Fransa, Japonya, Norveç, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri de dâhil pek çok ülke, temel sağlık hizmetlerindeki iyileştirmelerin daha genel anlamda finansmanı için AIDS, verem ve sıtma kontrolünün finansmanının ötesine geçme ihtiyacını son dönemde tanıdı. Ancak sağlık hizmeti finansmanı konusunu "ya o ya o" şeklinde görüyora benziyorlar: AIDS, verem ve sıtmanın kontrolünü artırma ya da temel sağlık hizmetlerinin finanse edilmesi. Gerçek elbette ki, her ikisine de ihtiyaç ve her ikisinin de karşılanabilir olduğu.

Belli hastalıkların kontrolünün önümüzdeki üç yıl boyunca yıllık maliyeti belki 6 milyar dolar olacak, bir 6 milyar dolar da sağlık sisteminin genişletilmesi için gerekecek. Genişletilmiş bir Küresel Fon için yılda toplam 12 milyar dolar, şimdi yılda harcanan 3 milyar dolar ile karşılaştırılınca gerçekçi olmayacak şekilde fazla gözükebilir. Ama bağışçı ülkelerin GSMH'sının yaklaşık yüzde 0,033'ünü (her 100 doların 3 sentlik bölümünü) temsil eden toplam 12 milyar dolarlık finansman, aslında çok mütevazı bir miktar. Bağışçı ülkeler ciddi olsaydı kolayca hazır edilebilecek küçük bir rakam.

ABD Başkanı Barack Obama, temel sağlık hizmetlerinin artırılmasına destek olarak sürekli konuşmalar yaptı, yine de idaresinin özel bütçe teklifleri henüz tatmin edici değil. En kötüsü de Obama idaresinin 2011 bütçesinin, Küresel Fon için yalnızca 1 milyar dolar sağlıyor olması. Bu küçük miktar ABD'nin liderliğine yakışmıyor.

ABD, Küresel Fon'a olan desteğini yıllık 4 milyar dolara çıkartırsa, dünyanın geri kalan bağışçılarını da muhtemelen yılda 8 milyar dolar vermeye ikna ederek, ABD'nin payını toplam finansmanın üçte biri oranında tutabilir. Bu ekstra miktara erişmek için Obama idaresi, bütçe açığını kapamak üzere Wall Street üzerinde bir aşırı kazanç vergisi uygulayabilir. Son yıllarda dünya ekonomisine çok fazla zarar veren ve hâlâ aşırı ikramiyelerin keyfini süren Wall Street bankerleri de, yeni vergi ödemelerinin önümüzdeki yıllarda milyonlarca hayat kurtarılmasına katkıda bulunduğunu görerek bir değişiklik yapmış olur.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org

Binyıl Köyleri projesindekiler gibi pek çok program, köy düzeyinde temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinin **çocuk ve gebelikte anne ölümlerinin azaltılmasında** belirleyici bir rol oynayabileceğini gösterdi bile.